

# عراق له گڼ ژاوی هېڅ بڅاردندا .. عوسمانی حاجی مارف

هېڅ بڅاردنې کانی ئې مجاری عراق ژینگه یکه ته و او جیاوازی هی له خولې کانی په شوودا، ئم هېڅ بڅاردنې له کاتې کدایې که موقتې دا سدر، داوای له لایې نگرانی کردوو به ته و اوای بایکه تی بکن، ئم مېش هېنگاو که کاریگری به و نډی له سر دیم نی سیاسی عراق دېت، بانگ وازی ئې مجاری موقتې دا سدر به بایکته فراوانتر، له برنې وای بانگ شې قه دغه کردنی نمایشی لافیتې بانگ شې کاندید کانی له شاری سدر (مدینې ئلسور) کردوو، که بارگای سر کی بزووتن و کی له یې، له بانگ شې هېڅ بڅاردنې کانی په شوودا ئم دیم نډ نېنراو، ته نانت له گزترین قه ناغې کانشدا.

بایک تکرر دنی ووتی سدر، به له برچاوگررنی ئو کاریگری جې ماو رېی که نو نډ رایې ته د کات، گورز کی گور له روتی بر و بردنی هېڅ بڅاردنې کانی داهاتوو ددات، که تېنیا هې و ستن کی “سیاسی هې لوم رجی” نیې، به کو نو نډ رایې ته ستراتیژی کی وون د کات که نډان وای برزترین ئاستې کانی نا زای تې له نېو مملانی هېز سیاسې کانی شانې سیاسی ئستای عراقدا، به رامېر به پر سې سیاسی و په که نانی حکوم ته دواي هې بڅاردن.

ئم هې بڅاردنې د خ کی ناوازی هی، نهک ته نها له سر ئاستی ناوخی، به کو له چوارچو و ی کی ناوچه یدا که شاهیدی پر س نډنی گزری و مملانی جې په ل تیکې و ئه گری ئو هی عراق تیادا پار لراو نېت.

به هی د خال ته زله ز ئیقلیمی و نود و تې کانی و له گڼ پانی سیاسی عراقدا، له ه مان کاتدا ئاستی چ نی ته مملانی لای نېکان له ه بڅاردنې دا، پر سې هې بڅاردن وک ناچاری و م رج کی د ستووری مام و د کر، وک ئامراز که به نیشاندانی ئینی گڼ ینی ش وازی د س ات. به م پارتې سیاسې کان ترسیان له و هی که ئه گز هې بڅاردن نه توان د س ات کی سیاسی به ه ز یان نو نډ رایې تې کی هاوس نډ به هم به نډی، ئو و ر نډ کوتل چ کدار کان ئم به شایید به د ر ف تیک بزنان به فراوان کردنی کاریگری خ یان و با د ستیان به سر حکوم ته عراقدا. ئو وان ترسیان هی سیناریی ئاژاو یان مملانی و شری ناوخی دروست به ت و، که نډ د خی سیاسی عراق له پرس هې ستیار کاند وک شری ناوخی و شریک له ناوچه کدا له ق ب بدات و، به تایب ته



ئىستغلالکردنى دامود زگاكانى دى ووت و دىستىب سى راگرتنى تى واوى جومگ ئابورىيىكان و بىكاره نانى دىستىباتى سياسى و نى بوونى ياسا ، هى موو ئى و هى كارانن كى قىيرانى پىكنه نانى حكومت و رىسمىي تدان بى حكومت قوو تىر و سىختىركردو ، لى دواى ئىم هى بىزاردن دا زىر زىاتىر ئى و كىشانىيان بىر وى و دى بىت وى .

لى بىر ئى وى هى زى ميليشياكان ، با دىستى سى ربازى و سياسيان بى دىستىب نى و ، ئىستىم بى ئاسانى كى تاييان پىبىه نىست . هى وى شاندى وى ئى وان بى بى بونى بى دىل كى بى هى زى و وون و دى ورو دى خالى تى استىخى خى كى و جى ماورى نا ازى ، دى توانىت بى شايى كى بى جىبىه تى كى هى شى شى جى لى سى قامگىرى دى كات و عى راق دى خاتى ناو كى ژاوى زى رىان كى تى وى .

لىم چوارچى وى دا كى "هى زى ميليشيا و پىرسى چىك" بى تى يى كى لى كى شى هى ستىيارى كانى دى خى سياسى ئىستى عى راق و كارىگىرى لى سى ر ئىم هى بىزاردن دانا وى ، دواى ئىم هى بىزاردن گىر مامى يى كى ژىرانى نى كى تى ، ئى گىرى خولقاندنى كارى ساتى هى يى .

بىردى وامبوونى ئى و كى ساى تىيانى ئىستى حكومتى عى راق بى و دى بىن ، هى و دى دىن لى گى كى هى بىزاردن وى خى يان بى ره مىبىه نى وى و هى چى ئامازى يى كى ش بى گى انكارى نادىن ، جگى لى وى بى ربى ستى كى گى وى لى بىردىم ئى و گى بى سى قامگىرى و هى ر چاكسازى كى پى كدى هى نى ، لى هى مانكا تدا پىرسىارى جى دى خاتى بىردىم ئايندى عى راق لى دواى ئى نجامدانى ئىم هى بىزاردن ، چونكى ئىستغلالکردنى نفوزى هى زى ميليشيا و بوونى چىك لى دىر وى دىستىباتى دى ووت ، هى كارى كى بى بوونى تى هى وى رىنى دى ووت .

پى كى سى سى رى وى زى رانى عى راق بى گرنگىرىن پىست دادى نىست بى شىعى كان ، ئى وانى ش پىسا و بى ئى وى دى هى نى وى بى ئامازى دان بى وى كى گى وى رى تى رى ژمارىن لى عى راقدا ، دى بىت پىستى باى جى بى جى كى ردى (تىنفىذى) وى ت (سى رى وى زى ران) بى شىعى كان بى ت .

وىك پىشتىر ئامازى مان پىدا گى پانى سياسى عى راق شى هى دى زىاد بوونى گى رى بى كانى لى نى و بانگى شى هى بىزاردن كاندا ، ئىم ش لى كاتى كدا يى كى بى دابى شىونى كى توند لى ناو خوى چوارچى وى هى ما هى نگىدا دى رى كى و توى .

لى گى ئى وى بى يار لى ۱۱ تى رىنى دوو مى ۲۰۲۵ دا هى بىزاردن پى رلى مانى عى راق بى وى بى جى ت ، بى مام لى كاتى كدا يى كى گى رى سياسى و بى هى وى و فى رام شى و بى ربى واوى گى شى زان بى سى ر پىرسى ئىم هى بىزاردن دا . سى رى وى شى قامى كان بى پىستى رى هى م تى هى بىزاردن ازى نى را وى تى وى ، بى مام حى ماس تى گى شى كى م بوو و پى شى بىنى دى كى ت بى شى كى زى ر لى عى راقى كان لى ما وى بى م نى وى .

هه‌بژاردنی ئه‌مجار به‌شنی وک فەرما یه‌ک ده‌بینرته، که به‌ئاشکراو به‌پێردێ تیشک خراوه‌تێ سه‌ر دابه‌شکردنی ده‌سه‌لات له‌نێوان نوخبه‌ سیاسیه‌کاندا.

“په‌کهاتێ هاوێیمانی عێراق” له‌ دوای یه‌که‌م هه‌بژاردنی دوای سا‌ی ٢٠٠٣وه‌، وک هه‌زێک به‌رزبونه‌وه‌ی ئاستی هاوسه‌نگی به‌رچاوی نیشاندا، وک هاوێیمانی یه‌که‌گرتوی عێراقی که‌ هه‌موو گروپه‌ شیعه‌کانی له‌خه‌گرتبوو به‌ په‌په‌شتی عه‌لی سیستانی، هه‌روه‌ها لیستی ته‌وافوق که‌ نوێنه‌رایه‌تی هه‌نده‌ک عه‌ربه‌ی سونه‌یان ده‌کرد، لیستی هاوێیمانی نیشتمانی عێراق بو به‌ سه‌ره‌که‌یه‌تی ئه‌یاد عه‌للای بوو. ئه‌مه‌ ئه‌م به‌ل‌که‌انه‌ پارچه‌پارچه‌ بوون، ده‌یان لیست و حزبی سه‌ره‌به‌خه‌ که‌به‌که‌یان له‌سه‌ره‌، هه‌بژاردنه‌کانی سا‌ی ٢٠٢٥ نزیکه‌ی ٣١ هاوێیمانی و ٣٨ حزب و ٧٥ کا نیدی سه‌ره‌به‌خه‌ له‌خه‌ده‌گرت.

له‌ هاوێیمانی عێراقی یه‌که‌گرتوووه‌ مله‌لانه‌ و که‌به‌رکه‌ی کوتله‌ شیعه‌کان سه‌ریانه‌یه‌دا، دیارترینیان هاوێیمانی ئاو‌دانکردنه‌وه‌ و گه‌شه‌په‌دان بوو، به‌ سه‌ره‌که‌یه‌تی سودانی، هاوێیمانی ده‌وه‌یه‌تی یاسا به‌ سه‌ره‌که‌یه‌تی نوری مالیکی، هاوێیمانی صادقون به‌ سه‌ره‌که‌یه‌تی قه‌یس خه‌زه‌لی، لیواکانی به‌در به‌ سه‌ره‌که‌یه‌تی هادی عامری، هاوێیمانی هه‌زه‌ نیشتمانی‌کان به‌ سه‌ره‌که‌یه‌تی عه‌مار ئه‌له‌ه‌کیم، به‌شکه‌ له‌وه‌ فراکسیه‌نانه‌ په‌یوه‌ندی مه‌ژوویی و سیاسیان به‌ که‌ماری ئیسلامی ئه‌ران‌وه‌ هه‌یه‌.

ئه‌م لایه‌نانه‌ که‌ په‌که‌وه‌ چوارچه‌وه‌ی هه‌ماهه‌نگی شیعه‌ په‌که‌ده‌نه‌ن، په‌په‌شتی په‌که‌نه‌انی حکومه‌ته‌ ده‌که‌ن و په‌سته‌کانی جه‌به‌جه‌کردن دیاریده‌که‌ن، سه‌ره‌که‌یه‌تی له‌ هه‌بژاردنه‌کاندا به‌جیا خه‌یان کا نیدی ده‌که‌ن، هاوکاته‌ موقت‌ده‌ سه‌در سه‌ره‌کردایه‌تی بزوتنه‌وه‌ی بایکه‌ته‌ ده‌کاته‌، ئه‌مه‌ش ئه‌گه‌ری به‌شداریکردنی به‌شکه‌کی زه‌ری ده‌نگد‌رانی شیعه‌ که‌مه‌کاته‌وه‌، که‌ بنکه‌یه‌کی فراوانی هه‌بژاردن په‌که‌ده‌نه‌ن.

لایه‌نه‌کانی حزبه‌ کورد‌که‌نیش دابه‌شبون به‌سه‌ر که‌مه‌که‌که‌ی حزبی جیاوازا و به‌ لیستی جیاوازه‌وه‌ به‌شداریده‌که‌ن، ئه‌شن نین له‌وه‌ی له‌م هه‌بژاردنه‌دا ئه‌یه‌یان چه‌ن ده‌به‌ته‌ و نه‌خه‌شه‌یان چیه‌، به‌تایبه‌تی که‌ تائه‌ستا به‌ خه‌شیان نه‌یان‌توانیوه‌ حکومه‌تی هه‌ره‌م په‌که‌یه‌نه‌ن.

سیسته‌می هه‌بژاردنی عێراق له‌دوای سا‌ی ٢٠٠٣وه‌ زه‌ر ئه‌هه‌ز له‌وه‌ی تیه‌ریه‌وه‌ په‌که‌ به‌ هاوه‌هاتیان ده‌داته‌ ٣٢٩ ئه‌نده‌می ئه‌نجومه‌نی نوێنه‌ران هه‌به‌ژنه‌ن، که‌ دواتر سه‌ره‌که‌که‌مار و پاشان سه‌ره‌که‌که‌زیران کا نیدی ده‌کاته‌. به‌هه‌م له‌ پراکتیکدا په‌که‌نه‌انی حکومه‌ته‌ په‌شت به‌ دانوستانه‌کی دره‌خه‌یه‌ن و په‌که‌وته‌ن له‌نێوان لایه‌نه‌کاندا ده‌به‌سته‌ته‌، کورسیه‌ به‌ده‌سته‌هه‌راوه‌کان ده‌بنه‌ ئامراز‌که‌ به‌ دیاریکردنی په‌سته‌ وزاریه‌کان و په‌سته‌ جه‌به‌کاریه‌کانی دیکه‌، ئه‌م سیسته‌م ئاشکرایه‌

لەم ھەبزاردنەدا، کەشەکانی جەبەجەکردنی پەکەھانی حکومەت ئاژەتر دەکات.

واقیعی سیاسی عێراق بەستراوتوو بە چوارچۆیی بەدایستی ناسنامی ھەزە تائیفی و قەومیەکانوو، شیعەکان بەشۆویەکی ئاسایی دەنگ بە پارتەکانیان دەدەن، سوننە بە پارتەکانی خەیان و کوردەکان دەنگ بە پارتەکانیان دەدەن. ھەککەوتنەکی نافەرەمی لە ساڵی ۲۰۰۵ و ھاوسەنگی لەنەوان پەستە بەکاندا دەپارەزەت، سەرکۆزیران شیعەیی، سەرککەمار کوردە، سەرکەکی پەرلەمانیش سوننەیی، ئەم ھەبزاردەیی بە ئوو سە سەرکایەتی، ئاشکرایە دواي ئەم ھەبزاردنە کەشە گەورە بەداوی خەیدا دەھەندەت.